

KNJELJNE

NOVINE

L I S T   Z A   K N J I Ź E V N O S T ,   U M E T N O S T   I   D R U Ź T V E N A   P I T A N J A

Godina VI. Nova serija, br. 3—4

BEOGRAD, 1 APRIL 1955

Cena ovom dvobroju 40 din.

JEDNA ZADOVOLJENA POTREBA
NAŠEG NAUČNOG ŽIVOTA

Prošle godine je, pri Naučnom društvu NR Bosne i Hercegovine u Sarajevu, osnovan Balkanološki institut. Docent Dr. Ivan Popović, naučni saradnik Instituta, napisao je za naš list ovaj članak, koji iznosi ciljeve i problematiku Balkanološkog instituta.

BALKANOLOŠKI INSTITUT

Zadaci ovog instituta okupiće naučnike, ne samo iz naše zemlje, nego i iz inostranstva

RAZNOVRSNOST međusobnih uticaja na burnom tlu Balkana u prošlosti odavno je pred naučnike raznih humanističkih disciplina postavila zadatak komparativnog proučavanja raznih balkanskih naroda, njihovog folklor, jezika itd., i tako su se počele javljati balkanološke naučne discipline u raznim oblastima nauke. Istaknuti nemački balkanolog G. Vajgand, a zatim veliki danski lingvista K. Sandfeld, i mnogi drugi naučnici, — postavili su ispitivanja balkanskih problema na savremene osnove, a najvažniji metodski princip je pri tome da se pri proučavanjima ove vrste moraju uzeti u obzir uzajamni odnosi bar dva balkanska naroda raznog porekla (naprimer, studije srp-

skohrvatsko-rumunskih jezičkih odnosa, ili ispitivanja uzajamnih etnografskih odnosa Bugara i Grka, Turaka i Arbanasa itd.). Sandfeld je celu stvar tretirao sintetički, pa je proučavao istovremeno jezičke pojave u bugarskom, novogrčkom, arbanaskom i rumunskom, i čak je govorio o »balkanskoj jezičkoj zajednici« »unite balkanique«. Jednom rečju, balkanologija je dobila već poodavno i svoje metode i svoje radnike, često i među vrlo uglednim predstavnicima nauke. Zbog toga je razumljivo da se i naša nauka morala sve više posvećivati balkanološkim problemima, pa su ovakvi problemi stavljeni u zadatak i Balkanološkom institutu, koji je stoga i osnovan u Sarajevu.

Tračana, pa onda starih preindoevropskih slojeva („supstrata“) na Mediteranu, itd. Međutim, ondašnji vladodršci nisu imali iskrenog razumevanja za značaj ovog rada i za ciljeve pomenu- tog časopisa, i tako je on posle izvesnog vremena morao prestati sa izlaženjem. Poslednja publikacija izišla je 1937 godine kao IV sveska Biblioteke Arhiva.

Poslednjih godina pred II svet-ski rat beogradski lingvista Budimir i zagrebački lingvista Skok osnovali su časopis „Revue internationale des Etudes balkaniques“, koji je, takođe, izlazio u Beogradu. I ovaj je časopis bio okupio oko sebe niz krupnih naučnih imena i doneo u svojim tomovima lep broj dragocenih priloga iz lingvistike, folklor, etnologije itd., od kojih su neki tretirali balkanske probleme na uporednoj osnovi. Ali ni „Revue“ nije dugo izlazila, a posle rata nije više obnovljena.

U zadatak Instituta stavljeno je i ispitivanje istoriske toponomastike (geografskih imena) na Balkanu. Već se pristupilo sistematskom proučavanju pretslovenske i predrimske, na jugu predgrčke toponomastike u našoj zemlji, u vezi sa starim migracijama Vlaha — pastira kroz Srbiju, Crnu Goru, Bosnu, Hercegovinu, Dalmaciju i Istru. U vezi s ovim postavlja se i pitanje revizije radova rumunskih naučnika S. Dragomira i N. Draganua, koji su obrađivali ovaj isti problem.

U toku ove godine Institut će snimiti „Skadarski katastih“ iz 1416 godine, od neocenljivog značaja za ispitivanje ondašnjih crnogorsko-arbanaških odnosa i za teoriju formiranja crnogorskih i arbanaških plemena. Staro Ljubicevo izdanje je skraćeno i nedovoljno kritično, tako da se novo izdanje zbog toga neophodno nameće.

Snimacem se isto tako i arbanaški spomenik, takozvani „Missale magnum“ Don Djon Buzuka, štampan 1555 godine, koji, ustvari, predstavlja arbanasku adaptaciju jednog bosanskog katoličkog trebnika.

Pored toga, planira se, na vrlo širokoj osnovi, uz sistematsko učesće mladih naučnih snaga, izrada jednog međubalkanskog rečnika, koji ima da pokaže opštebalkanski rečnički fond, tojest: koji su rečnički elementi svojina svih balkanskih jezika, bez obzira na njihovo dalje poreklo.

Zadaci Balkanološkog instituta uveliko prelaze čisto bosansko-hercegovačke okvire, i okupiće već i zbog prirode problema, naučnike i iz cele naše zemlje i iz inostranstva, a rezultati, koji se mogu očekivati, biće od značaja i za nacionalne nauke naših naroda, kao i za nauke sušednih neslovenskih balkanskih naroda. A veliko razumevanje i podrška koju Balkanološkom institutu ukazuju i Naučno društvo i narodne vlasti NR Bosne i Hercegovine — omogućiće da istraživačka i izdavačka delatnost Instituta urode očekivanim plodovima.

AAUSTRO-UGARSKE vlasti bile su poverile istaknutom arheologu K. Paču organizaciju istraživačkog balkanološkog rada u oblasti humanističkih i prirodnih nauka, i tako je tada u Sarajevu otvoren „Institut für Balkanforschung“ (Institut za ispitivanje Balkana). Nažalost, kako se iz Pačeve prepiske sa bečkim Ministarstvom za Bosnu i Hercegovinu vidi, iako je ova ustanova vođena od stručnjaka visokog kvaliteta, ipak je njen pravi cilj bio propagandni, a ne naučni: ovaj institut je imao svojom delatnošću da suzbija u nauci uticaj Srpske akademije u Beogradu i Matice srpske u Novom Sadu, i da služi „afirmaciji preimuštva nemačke nauke u oblasti ispitivanja Balkana“. Jasno je, dakle, da naš Balkanološki institut, sem

svoga sedišta, nema i ne može imati nikakve veze ni kontinuiteta sa Pačevim austro-ugarskim tradicijama.

Posle I svetskog rata, 1923 godine, u Beogradu je formiran Albanološki seminar, a uz njega je, pod Barićevim rukovodstvom, pokrenut časopis „Arhiv za arbanasku starinu, jezik i etnologiju“, koji je izdavao i svoju Biblioteku monografija. Osnovan uglavnom da proučava uzajamne srpsko-arbanaške odnose, Arhiv je zahvaljujući naročito izvrsnim saradnicima — naučnicima svetskog glasa Majer-Lipkeu, Trombetiju, Joklu, Bariću, Oštiru, Skoku, Šufčaju i drugima, — odmah prevazišao te okvire i postao jedna vrsta balkanološkog organa, koji se bavio i proučavanjem jugoslovensko-rumunskih odnosa, zatim problemom Ilira i

Međutim su potrebe balkanoloških istraživanja u našoj zemlji stalno rasle, i danas ima, pored naučnika iz starijih generacija, već i znatan broj mladih istraživača koji, kao pojedinci, izučavaju balkanološke probleme.

S druge strane, prošla su već davno vremena kad se verovalo da je za ispitivanje života naših naroda, njihovih jezika itd. — slavistika dovoljna. Tako ovde- onde u praksi takva shvatanja još životare, ipak danas većina i naših i stranih naučnika jasno vidi da se, naprimer, jezicima naših naroda (tako su oni slovenski) mora prići i sa balkanološke strane, onako kako je ukazao put još veliki slavista i balkanolog Miklošić. I još više od toga: danas savremeni slavista, koji se bavi južnoslovenskim problemima, neminovno mora biti i balkanolog, jer to iziskuju realne veze i odnosi na Balkanu.

AKTUELNOSTI

PRAVO NA DOKTORAT

KADA je u Odboru za prosvetu Savezne narodne skupštine počela debata o predlogu zakona o doktoratu nauka odmah se moglo uočiti da će biti različita mišljenja naročito o predloženoj odredbi koja rešava stepen doktora nauka. Gotovo pune dve sednice Odbor je posvetio načelnoj debati u kojoj je osnovno pitanje bilo: da li novim zakonom izjednačiti sve sadašnje doktorate, bez obzira da li su stečeni na osnovu odbranjene disertacije ili na neki drugi način (naprimer rigorozom, što je bio slučaj na nekim univerzitetima u zemlji).

Trebalo je međutim, čuti i mišljenja predstavnika najviših naučnih ustanova, iako su oni izneli svoj stav u pismenim predstavkama upućenim Saveznoj narodnoj skupštini. Moglo se zapaziti da su narodni poslanici veoma nelagodno primili predstavku Zagrebačkog sveučilišta koja po tonu i načinu kako je napisana ne bi mogla da doprinese pravilnoj i konstruktivnoj izradi zakona o doktoratu.

Da bi odbranila svoje mišljenje, Uprava Zagrebačkog sveučilišta iznela je da je svako razlikovanje doktorata stečenog odbranom disertacije od onog sa rigorozom „diskriminatorski“ postupak i da bi to značilo „degradaciju“ Sveučilišta. Potpuno je normalno što su narodni poslanici stavili ozbiljne zamere ovakvom načinu opštenja s najvišim predstavničkim organom, koji nije svojstven u opštenju naših ustanova i organa. Govoreći i usmeno na sednici Odbora, predstavnici Zagrebačkog sveučilišta i Ljubljanskog univerziteta bili su protiv razlikovanja doktorata navodeći, između ostalog, kao glavni razlog da su ranije stečeni doktorati na ovim univerzitetima sticani na osnovu tadašnjih zakonskih propisa.

Posle duže debate u pojedinostima predloga zakona, Odbor je zauzeo stav da se svi doktorati dosada stečeni izjednačuju, izuzev medicinskog, koji ima akademski titulu doktora. Lica koja su ranije stekla doktorat imaju sva prava kao i ona koja steknu doktorat nauka na osnovu novog zakona. Što se tiče akademskog stepena doktora medicine smatra se da ispunjavaju uslov doktorata i ona lica koja se na dan stupanja na snagu Zakona o doktoratu nauka nalaze u zvanju univerzitetskog nastavnika.

Narodni poslanici prihvatili su princip koji je izražen i u Zakonu o univerzitetima da se stepen doktora nauka stiče na osnovu položenog usmenog ispita i odbranjenog doktorskog rada (disertacije), što se razlikuje od ranijeg

SARAJEVO je predstavljalo odličnu bazu za sedišta ovakve naučne institucije, jer kad je, odlukom Privremenog bosansko-hercegovačkog sabora krajem 1918 godine, ukinut Pačev institut, za njim je u Sarajevu ostala lepa naučna biblioteka, od velike koristi za ispitivanja međubalkanskih odnosa. To je bio jedan od glavnih razloga da se novi institut osnuje baš u Sarajevu.

Posle opsežnih pripremnih radova i ispitivanja uslova i mogućnosti, Naučno društvo NR Bosne i Hercegovine osnovalo je svojom odlukom juna 1954 godine naš Balkanološki institut. Tome osnivanju pogodovala je i činjenica da se danas u Sarajevu, u svojstvu redovnog profesora univerziteta, nalazi balkanolog Henrik Barić, kome je Naučno društvo i poverilo rukovodstvo novog instituta.

Otada Balkanološki institut vrši svoju naučnu delatnost.

Da se sada, u kratkim potezima, zadržim na zadacima Balkanološkog instituta, kako se oni javljaju u praksi.

Pre svega, organ Instituta „Godišnjak Balkanološkog instituta“ u pripremi je, i izići će iz štampe tokom ove godine. Po tome što će obuhvatiti i najuglednije predstavnike inostrane balkanologije, „Godišnjak“ će imati međunarodni karakter; međutim je njegovo glavno težište bačeno na domaće naučne radnike, i to ne samo one iz starijih generacija, već i mlade naučnike iz naše zemlje. Ove mlade generacije balkanologa dale su, osim toga, i kadar iz kojeg su već izabrani i iz kojeg će se u najskorijoj budućnosti birati naučni saradnici Instituta, kako unutrašnji, tako i spoljni.

Ove, 1955, godine pojavile se u izdanju Balkanološkog instituta takođe i nekoliko monografija; kao prva knjiga izići će iz štampe studija iz pera direktora instituta H. Barića pod naslovom „Istorija arbanaškog jezika“. To delo proučava lingvističke komponente arbanaškog jezika i njegove međubalkanske odnose. To je oblast na kojoj profesor Barić radi od početka svoje naučne delatnosti.

EROUVRAN

VRANJSKA kotlina, a naročito Grdelička Klisura, najugroženiji je kraj Srbije od erozije zemljišta. Svake godine, i o običnim kišama, voda spira i odnosi zemlju sa već ogoljenih planina. Erozijski je toliko jaka da nanosi dolaze do ruže i puteva, postepeno izdiže Moravino korito, Zanimljivo je kako izgledaju brda i planine u tom kraju. Nekad šumovite danas ogoljene, umesto šuma proređeno drveće kao kuso i očerupano. Ako se to uopšte može nazvati šumom, onda je to lisnata šuma. Poljoprivrednici iz tog kraja sakupljaju bezmalo svaki list sa drveta da bi prehranili stoku. Na taj način šuma nikako ne stiže da stvori humus koji je potreban za obnavljanje zemlje i stvaranje uslova za bujanje ili regeneraciju šuma.

Poslednjih godina preduzete su značajne mere za pošumljavanje (jedno od najefikasnijih sredstava za sprečavanje erozije), a u to svrhu investirane su i znatne sume novca. Apeluje se i na stanovništvo da ne šteti drveću. Ali je prosek regeneracije šuma spor, mada ne i zaludan. U Grdeličkoj Klisuri i danas se mogu videti prizori koje nam pokazuju priložene fotografije.

Možda bi u ovom kraju trebalo podići kakvu fabriku da bi stanovništvo našlo drugi izvor prihoda. U svakom slučaju rešenje će se naći, jer erozija sve više onemogućava život poljoprivredni-